

Jan Łach

"Novum Testamentum graece", post
Eberhard Nestle et Erwin Nestle
communiter ediderunt Kurt Aland
Matthew Black Carlo M. Martini
Bruce M. Metzger Allen Wikgren; (...)
Stuttgart 1979 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 18/2, 332-334

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Novum Testamentum graece post Eberhard Nestle et Erwin Nestle communiter ediderunt Kurt Aland Matthew Black Carlo M. Martini Bruce M. Metzger Allen Wikgren. Apparatum criticum recensuerunt et editionem novis curis elaboraverunt Kurt Aland et Barbara Aland una cum Instituto studiorum textus Novi Testamenti Monasteriensi. Deutsche Bibelstiftung Stuttgart (26. neu bearbeitete Auflage) 1979, stron 78+779+5 nlb.

Chociaż od r. 1898 tj. od ukazania się drukiem pierwszego wydania Nowego Testamentu w języku greckim dzieli nas aż 25 podobnych wydań tekstu, to nie można pominąć milczeniem ukazania się 26 wydania tej książki. Między tym wydaniem i wydaniem poprzednimi zachodzi różnica zasadnicza. Polega ona na tym, że dotychczasowe wydania tekstu miały za cel w sposób jak najbardziej dostępny pokazać rezultaty badań uczonych nad tekstem Nowego Testamentu, natomiast wydanie ostatnie jest prezentacją badań nad dostępnymi dotąd rękopisami ksiąg Nowego Testamentu poczynając od papyrusów poprzez majuskuły, minuskuły i lekcjonarze a na cytatach zachodzących u Ojców i Pisarzy Kościoła i przekładach na dawne języki kończąc.

To krytyczne wydanie tekstu Nowego Testamentu nie mogło być wynikiem pracy jednego czy też kilku uczonych. Jest to dzieło zbiorowe, a nazwiska podane na karcie tytułowej świadczą raczej nie o indywidualnym wysiłku tych, którzy je noszą, ale o zdolnościach organizowania pracy tych ludzi w zespołach roboczych. Nie sposób ustalić, która grupa włożyła więcej pracy. Wiadomo jednak, że istotną rolę w całym przedsięwzięciu przygotowania nowego krytycznego wydania Nowego Testamentu odegrał Kurt Aland. Jest on autorem szeregu książek i artykułów w których zawierają się wyniki jego badań naukowych nad tekstem Nowego Testamentu. Jest on również wydawcą samego tekstu Pisma świętego NT bądź to synopsy czterech Ewangelii, bądź też krytycznego wydania całego Nowego Testamentu w języku greckim.

26 wydanie Nowego Testamentu w języku greckim (Nestle - Aland) jak informuje wstęp (str. 1—32) w języku niemieckim i angielskim powstawało powoli. Już bowiem wcześniejsze wydania nazywane popularnie wydaniem Nestlego, a zwłaszcza wyd. 25 zostały solidnie opracowane tak gdy chodzi o brzmienie samego tekstu, jak też i jego aparat krytyczny, który w kolejnych wydaniach stawał się coraz bogatszy.

Ze wstępu dowiadujemy się również, że podstawową zasadą, jaką kierowano się w ustalaniu brzmienia tekstu jest starożytność przekazu tego tekstu. Wymieniono więc na pierwszym miejscu szczególnie ważne papyrasy dla poszczególnych ksiąg biblijnych, następnie majuskuły a także niektóre grupy minuskułów (str. 12—17). Nie pomijano oczywiście i przekładów starożytnych jak łacińskie, syryjskie, koptyjskie, ormiańskie i gruzińskie. Z wypowiedzi Ojców i Pisarzy kościelnych pierwszego okresu chrześcijaństwa stworzona została swego rodzaju Biblia patristica. Liczne cytaty biblijne i wypowiedzi zawarte w komentarzach do Pisma świętego stanowiły niejednokrotnie bezcenny materiał porównawczy pozwalający na ustalenie przekonania o oryginalnym brzmieniu tekstu.

Tekst poszczególnych ksiąg nowotestamentalnych dzięki użyciu pięknie wykonanych czcionek alfabetu greckiego prezentuje się wspaniale. Mimo licznych znaków diakrytycznych odsyłających czytelnika do aparatu krytycznego jest on łatwy w czytaniu. Nie można było tego powiedzieć o wcześniejszych wydaniach tego tekstu, gdzie stara czcionka, a zwłaszcza znaki akcentów i przydechów były zgoła niemożliwe do odcyfrowania.

Na marginesie tekstu umieszczono wskazówki-odsylacze do paralelnych lub podobnych miejsc w całej Biblii. Są to informacje potrzebne zwłaszcza tym, którzy uprawiają egzegezę biblijną. W greckim tekście rzucają się w oczy wyrazy, części zdań, czy całe zdania drukowane kursywą. Są to cytaty wyraźnie pochodzące z ksiąg Starego Testamentu.

Niezliczoną ilość informacji zawiera aparat krytyczny umieszczony pod tekstem. Zawiera on „lectiones variantes” odsylacze do sta- rożytnych rękopisów biblijnych oraz cytatów Ojców i Pisarzy Kościoła. Po tych informacjach dotyczących odchyłeń w brzmieniu prezentowanego tekstu biblijnego podano dokumentację na podstawie której taki, a nie inny tekst został przyjęty. Pozwala ona na samodzielne rozważenie „pro i contra” przyjęcia tekstu za autentyczny. Brakowało tej informacji w cennej skąd inąd pracy A. Merka, *Novum Testamentum graece et latine*, P.I.B. Roma, która doczekała się aż dziewięciu wydań i była powszechnie używana w katolickich instytutach teologicznych.

Informacje ważne raczej dla patrologów, lub historyków literatury religijnej okresu starożytnego, umieszczone zostały również na marginesie wewnętrznym tekstu biblijnego. Podane zostały tutaj numeracje zachowane w szeregu rękopisów starożytnych a informujące o podziałach na rozdziały, sekcje i kanony według systemu euzebiańskiego. Jak wiadomo, stosowany obecnie podział na rozdziały i wiersze został wprowadzony stosunkowo późno (Hugo a S. Caro — 1262 r.). Korzystanie przeto z odpisów wcześniejszych ułatwia znajomość podziału ksiąg biblijnych według starszych systemów.

W omawianym 26 wydaniu NT Nestle-Aland mamy tekst ksiąg biblijnych taki, jaki w dzisiejszym stanie badań uznany być może za pochodzący od autorów natchnionych. W kilku jedynie wypadkach pozostały w nim fragmenty, co do których wysuwano wątpliwości, że nie należały do tekstu. Przy pomocy specjalnych znaków (podwójny nawias) zaznaczono pozostawienie tych fragmentów w tekście biblijnym z tej tylko racji, że znajdują się one w przekazach bardzo starej i uświęconej tradycji. Do nich należą np. Mk 16, 9—20; J 7, 53—8, 11).

Bardzo interesujące a zarazem potrzebne są w tym wydaniu greckiej biblii NT tzw. appendices. Składają się na nie: 1. wykazy kodeksów greckich i łacińskich które spożytkowano w przygotowaniu niniejszego wydania. Znajdujemy tu przede wszystkim pełną listę papyrusów z informacjami o roku ich powstania, miejscu przechowywania i numerze katalogu, oraz co w nich się znajduje, tzn. które teksty biblijne one zawierają. Wyliczono tu aż 88 papyrusów. Podany też został wykaz majuskułów z dokładną informacją nie tylko czasu ich powstania i miejsca przechowywania, ale także jakie teksty poszczególnych ksiąg biblijnych można w nich znaleźć. 2. różnice między tekstami opracowanymi przez K. Tischendorfa (*Editio critica octava maior*) i Nestle-Aland (wyd. 25). 3. miejsca cytowane w

tekście z innych ksiąg biblijnych lub tylko napomknięcia. Uwzględniono w tym wykazie także teksty-cytaty pochodzące z różnych ksiąg apokryficznych. 4. wykaz znaków i skrótów ułatwiających korzystanie z aparatu krytycznego zamyka listę dodatków do omawianego dzieła.

Osobne słowa pochwały należą się wydawcy tekstu. Format książki właściwie kieszonkowy bardzo ułatwi posługiwanie się nim na co dzień. Pomieszczenie w tak małej książeczce nie tylko tekstu Nowego Testamentu, ale również niezliczonej ilości informacji świadczy niewątpliwie o wysokiej sztuce edytorskiej.

Jan Lach

Alejandro Diez Macho M.S.C., *Indisolubilidad del matrimonio y divorcio en la Biblia. La sexualidad en la Biblia* (Editiones Fe Catholica) Madrid 1978, stron 346.

Problem nierozzerwalności małżeństwa rozpatrują obecnie specjaliści różnych gałęzi wiedzy. Również z punktu widzenia teologicznego rozważa się to zagadnienie w kontekście prawnym, religijnoetycznym, a nawet ścisłej dogmatyki. Cóż dopiero mówić o Biblii, której wypowiedzi na ten temat stanowią przecież podstawę dla wielu tych dyscyplin.

Tak w tekstach Starego Testamentu, jak i Nowego znajdujemy liczne wypowiedzi o małżeństwie. Niektóre z nich są przedmiotem odwiecznych dyskusji i analiz filologiczno-egzegetycznych. A. Diez Macho zdaje się więc trudzić niepotrzebnie, gdy na nowo usiłuje rozpatrywać kwestię nierozzerwalności małżeństwa w oparciu o analizy tekstów biblijnych. Obawy te okazały się bezpodstawne, gdy się zważy, że autor niniejszej rozprawy jest znanym w świecie specjalistą do badań nad literaturą międzytestamentalną i pierwszych wieków chrześcijaństwa, szczególnie targumów oraz pism judaistycznych tego okresu, a także żydowskiego talmudu. Można przeto mieć nadzieję, że uczonej tej miary, twierdzenia wynikające z analiz egzegetycznych popierać może wypowiedziami pochodzącymi właśnie z literatury pozabiblijnej czasowo bliskiej tej właśnie literaturze.

Jak sam autor wyznaje na wstępie, studium nad zagadnieniem nierozzerwalności małżeństwa według Biblii powstawało przez czas stosunkowo długi; niektóre jego części publikowane były w różnych artykułach, lub wygłaszane w formie referatów. W książce którą omawiamy, znalazły te prace odpowiednie miejsce po solidnym ich przejrzeniu i uzupełnieniu.

Rozprawa Diez Macho składa się z czterech części. W pierwszej autor omówił problem nierozzerwalności małżeństwa w ogólności. Swe poszukiwania rozpoczął od analizy wypowiedzi zawartej w Mt 19, 3 (par. Mk 10, 2). Właśnie ten logion i jego kontekst pozwala poznać przekonania ówczesnych na temat nierozzerwalności małżeństwa i praktykę życiową w tej dziedzinie. Zwrócił przy tym uwagę na interpretację halachiczną Pwt 24, 1. Ten tekst jest przedmiotem rozważań i dyskusji Jezusa z faryzeuszami. Rozumienie tego tekstu uzależnia się od zrozumienia wypowiedzi zawartej w Rdz 1, 27, gdzie czytamy, że tylko jeden mężczyzna i jedna kobieta stanowią małżeństwo, oraz w